

Wartburg i, amb algunes reserves, Gamillscheg (*Rom-Germ.* I, 233) i Brüch (*ZFSL* L, 359), distingeixen, des-
 triant el fr. *épeler* i congèneres, del nostre mot per a
 'descloure, esbadellar', que Wartburg també reconeix
 com a provinent d'EXPELLERE (*FEW* III, 307-8), tot
 donant l'altre com un germanisme (*FEW* XVII, 176-7).

De fet, no dubtem que existí un tipus pangermànic
 SPELL- 'contar, donar una nova, declarar, explicar',
 puix que és comú al gòtic, l'escandinau i tot el germà-
 nic occidental, ja ags. *spellian*, a-al. ant. *spellôn*, gòt.
spillôn, el substantiu b. i a-al. ant. i ags. *spel*, amb
 compostos tan antics com ags., etc. *godspell* 'Evangeli'
 (angl. *gospel*), a-al. ant. *bi-spel* 'comparació' (avui *beis-
 piel* 'exemple') i probablement el nom de l'antiquíssim
 i encara obscur *Muspilli* de l'alt alemany antic.¹
 Aquest germanisme, segurament en la seva forma fràn-
 cica, va passar al fr. arcaic *espeldre* 'explicar' (més tard
espeler), que després pren el sentit de 'confegir' i amb
 aquest es propagà a l'angl. *spell* 'confegir' [S. xv],
 convivint-hi des de llavors amb el germ. genuí *spell*
 'fórmula màgica', 'embruixament', etc.; d'altra banda
 del germanisme ve l'oc. ant. clàssic *espelir* 'declarar',
 'dir', usat per tots els trobadors màxims (G. de Pei-
 tieu, Rudel, B. de Born, R. d'Aurenga, ADaniel, P.
 d'Auvernehe).²

L'única reserva que cal fer a això consisteix en de-
 talls de forma: té raó M-Lübke en trobar que el tipus
 de conjugació en -ÈRE (fr. arcaic *espelt*, *espeldre*) no
 és possible en un germanisme, i a això cal afegir-hi el
 consonantisme anòmal de les formes gascones, davant
 el qual tots han aclucat els ulls: M-Lübke arriba fins a
 pretendre que en gascó el mot per a 'descloure' és
esperè, la qual forma sí que tindria fonètica normal
 partint d'EXPELLERE però aquesta forma no es compro-
 va enlloc (altrament Rohlf's no tracta del mot en
Le Gc.), el que és conegut és La Teste *espelt*, Labou-
 heyre *əspəlt* 'descloure l'ou', bearn. *espelt*. Les dues
 anomalies s'expliquen alhora si admetem (com ja in-
 sinuà Brüch per altres raons) que EXPELLERE i el fràn-
 cic SPE(L)LÔN es van confondre en el territori gallo-
 romànic. Em sembla, d'altra banda, que això explica
 millor el desenrotllament i morfologia del germanisme
 en francès. La conjugació *espeldre* és impossible en un
 germanisme, com veu M-L., però partint d'una base
 germ. en -ON tampoc no és normal el pas a la conju-
 gació en -IRE: ens caldria -ARE i ja hem vist que *espe-
 lar* no existí mai en oc. i *espeler* és una heteròclisi tar-
 dana en francès. D'altra banda no es comprèn bé que
 un mot que en germànic només significava 'proclamar,
 contar' prengué espontàniament el sentit de 'confegir
 lletres'; mentre que, sota l'empenta d'EXPELLERE,
 es concep perfectament que evolucionés cap a la idea
 de pronunciació, que al capdavant és una forma de
 treure's alenant els mots de la boca.

Amb caràcter de cultisme *expellir* ha passat més
 modernament al català: almenys apareix ja a les albes
 del S. XVI (Cauliac i doc. mall. de 1517, on es tracta
 d'expulsions mèdiques o administratives; els que hi
 afegeix *AlcM* del S. XIV poden ser *əspəli*).

DERIV. cultistes tots ells, d'*expellere* i dels altres

verbs llatins que vénen de *pellere*. *Expellent*. *Expel-
 lible*. *Expellidor*. *Expuls*, d'*expulsus* participi del verb
 llatí; *expulsar* [DOrt.]; *expulsió* [Eiximenis], *expul-
 siu* [Llull], *expulsatiu*; *expulsor* [Lacav.], *expulsori*.

Compellir [1455], ll. *compèllere* 'empènyer global-
 ment, en bloc', 'acorrarar, reduir'; *compellidor*; *compel-
 liment*; *compulsió* [1391], ll. *compulsio*, -onis,
 'acte de compellir, obligar'; *compulsiu*, *compulsor*,
compulsori, *compulsorial*. *Compulsa* 'acte d'empènyer
 (algú) a ---' [1450, 1452], 'acte de posar juntes dues
 coses (comparant-les)' [S. XVIII], que potser més que
 del participi de *compellere* —*compulsus*, -a, -um—
 prové del nominatiu *compulsio* 'compulsió', confós
 amb aqueix participi; *compulsar* [Lab. 1839; en cast.
 des de 1539]; *compulsable*, *compulsació*, *compulsador*.

Impellir [Lacav.], ll. *impèllere* 'empènyer'; *impul-
 s* [Lacav.], ll. *impulsus*, -us, id. «Io he fet axò de mon
 propi impuls y moviment; per impuls y direcció de
 aqueix»; *impulsió* [1490, Galba, *Tirant*, cap. 359;
 Lacav.]; *impulsiu* [Lab. 1839], *impulsivitat*; *impul-
 sor* [Lacav.]; *impulsar* [Lab. 1839; «ant.» Belv.]

Propulsió [DOrt] imitat de l'angl. *propulsion* [se-
 gle XVII], ll. *propulsio*, -onis, deriv. de *propellere* 'em-
 pènyer endavant'; *propulsor* [Vogel i eds. tardanes de
 Lab.], adaptat de l'angl. *propell* 'propulsar' [S. XVII],
propeller 'propulsor', 'hèlix de nau', segons el model
 d'*impulsor*; *propulsa* [id.], *propulsar*.

Repellir [1392; JnEsteve, i-5-c, 1478, «lançar de si
 o repelir: amitere a se, abicere, efuture»; en el *Tirant*
 de Galba, cap. 359]; ll. *repellere* 'empènyer enrere,
 rebutjar'; *repelliment* [id.], *repellidor* [id.], *repellent*
 [Lab. 1839]. *Repulsa* [c. 1370-80, *Cròn.* del Cerimoni-
 niós, BMetge *Vàlter*], més que del part. de *repellere*
 (*repulsus*, -a, -um) deu provenir del nominatiu *repul-
 sio*, -onis 'acte de repellir', confós amb aqueix part.;
repulsar; *repulsió* [1599], concurrent més tardà i cultis-
 ta, de *repulsa* (supra); *repulsiu* [1331]; *repulsori*.

Repussar [DOrt.]; *repussalla* [Belv.; Lab. 1839;
 cançó pop.]; *repussall* [DOrt.; mall., MSOliver], ten-
 en aquesta mateixa etimologia REPULSUS, -SARE, però
 presos del fr. *repousser*.

Retropulsió.

Veg. POLS i els seus derivats i pseudo-derivats.

¹ *Laspelliré* en el ms., que el publicador no talla bé
 la *spelliré* (NCl. LXV, 51). Millor seria, esmenant
 lleument, canviar el segon *ni* (diplogràfic) en *i*.
 I potser encara millor: «ni ja manco man<y>erà /
 ab aquest aconguxa<r> / i com l'*espelliré*!». En
 tot cas és clar que hi ha ací comparació amb la gal-
 lina que fa esclatar l'ou i cria o acampa el pollet; i
 que el verb és transitiu (com EXPELLERE) i amb l'in-
 fant Jesús com a complement. Hi ha alguna altra
 forma rossellonesa, difícilment gironina, en aquest
 cançonet: *crey* per *creix*. Altrament aquesta com-
 paració i el passatge tot, es deuen inspirar en la dita
 de Matfrè Ermengaut «Lo closc del huou fo-l ven-
 tre preciós / de la Verge que pueys l'huou *espellic*»,
 cit. per Raynouard. —² No hi ha etimologia indo-
 europea ferma, car solament li assenyalen un parò-
 nim armeni i una discutible i inexacta connexió